07.01.2019

HPO/LANU/sosiaalineuvos Elina Palola

EDUSKUNNAN TARKASTUSVALIOKUNNALLE

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto asiassa K 11/2018 vp Hallituksen vuosikertomus 2017 koskien EK 12/2014 vp – M 3/2014 vp – TrVM 1/2014 vp (Nuorten syrjäytyminen) esitettyjä kannanottoja

Tukea lapsille, nuorille ja perheille on tuotu entistä vahvemmin heidän arkiympäristöihinsä ja palveluja on kehitetty monialaisiksi ja -toimijaisiksi LAPE- ja Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan –kärkihankkeiden myötä. Nuorisotakuun kärkenä on ollut erityisesti monialaisten matalan kynnyksen Ohjaamojen vakiinnuttaminen ja kehittäminen. Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu palvelu, josta saa apua ja tukea monenlaisiin asioihin opiskelusta ja työllistymisestä asumiseen, talouteen ja mielen hyvinvointiin. Ohjaamoja on nyt noin 60 eri puolilla Suomea, ja niihin tulee paljon myös haastavassa tilanteessa olevia nuoria, jotka eivät ole valmiita kouluun tai töihin ilman henkilökohtaista tukea. Ohjaamo-verkoston laajentuessa ja uudenlaisia maakunnallisia palveluja rakennettaessa on erittäin tärkeää vahvistaa psykososiaalisten palvelujen, arjen suoriutumisen tuen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen roolia Ohjaamoissa.

Hallituksen puoliväliriihen päätös 25.4.2017 toimista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi, ja hallituksen strategiaistunnon päätös 28.8.2017 toimista nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi muodostivat laajan toimenpidekokonaisuuden nuorten syrjäytymisen torjumiseksi. Käynnissä on useita hankkeita, joiden tavoitteena on sujuvoittaa nuorten parissa toimivien yhteistyötä, jotta nuoret saisivat tarvitsemaansa tukea nopeasti ja helposti.

Tärkeä uusi avaus on ollut Ohjaamojen psykososiaalisen tuen kehittäminen ”Onni”-hankkeen erillisrahoituksella. Ohjaamoihin on palkattu sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja selvittämään hyviä käytäntöjä ja paikallisia tarpeita sekä luomaan ja pilotoimaan psykososiaalisen tuen toimintamalleja ja sujuvia palvelupolkuja. Tavoitteena on uudistaa nuorten palveluja systemaattisesti, jottei yksikään nuori jäisi syrjään ja ilman tukea. Osana tätä tavoitetta sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa myös ”Arki haltuun”- valtionavustushankkeita kuudella paikkakunnalla. Kokeilut ovat jatkumo perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikon ja Me-säätiön ”100 nuorta kehittäjää” -aloitteelle, jossa nuoret itse toivat esille juuri tarpeen elämänhallinnan tuelle ja turvallisten aikuisten kohtaamiselle. Lisäksi on kehitetty ”Vamos Mindset” –työskentelyä, jolla on pyritty riskiryhmien aikaisempaa parempaan tavoittamiseen, kuntoutumista tukevan valmennuksen tarjoamiseen sekä tiiviiden yhteistyörakenteiden toteuttamiseen Ohjaamoiden, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä järjestökentän kanssa. Tässä kotiin vietävässä yksilövalmennuksessa nuorten haasteet ovat painottuneet mielenterveys- ja päihdeongelmiin, ja näkyneet kotiin eristäytymisenä, arjen hallinnan vaikeutena sekä sosiaalisten tilanteiden pelkona.

Osana pitkäjänteisiä toimia syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi mahdollisimman varhain, Kelan järjestämään nuorten ammatilliseen kuntoutukseen pääsee entistä joustavammin 1.1.2019 voimaan tulleen lain (1097/2018) myötä. 16—29-vuotias nuori pääsee kuntoutukseen jatkossa ilman sairaus- tai vammadiagnoosia, jos hänen toimintakykynsä on olennaisesti heikentynyt ja hänellä on kuntoutuksen tarve. Näin parannetaan nuoren opiskelu- ja työllistymisvalmiuksia ja estetään vaikeuksien pitkittymistä. Kuntoutusrahaa maksetaan koko nuoren ammatillisen kuntoutuksen ajan.

Myös mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistamisessa pyritään edistämään palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja niiden jatkuvuuden turvaamista. Osana itsemääräämisoikeuslainsäädännön laadintatyötä tullaan säädöstasolla määrittelemään toimenpiteet, joilla tuetaan mielenterveys- ja päihdeongelmaisten lasten ja nuorten itsemääräämisoikeutta. Sosiaali- ja terveysministeriön erityismäärärahahankkeessa ”Vaikuttavat mielenterveysinterventiot nuorten palveluissa” luodaan ohjeistus ja mallit siitä, millaisia palveluja tarjotaan kouluikäisten perusterveydenhuollossa.

Nuorten palvelujen sirpaleisuuden torjumiseksi ja vaikuttavuuden parantamiseksi nuorisotakuun neuvottelukunta esitti joulukuussa 2018 valtioneuvoston yhteisen tilannehuoneen perustamista. Tilannehuone tekisi esitykset nuorisotakuun yhteisen budjetin jakamisesta ja vastaisi toiminnan valtakunnallisesta ohjauksesta, koordinoinnista, seurannasta ja vaikuttavuuden arvioinnista. Lisäksi perustettaisiin korkean tason poliittinen foorumi, joka toimisi yhteistyössä tilannehuoneen kanssa. Tulevaisuuden nuorisotakuussa kaikki siihen suunnattu julkinen raha koordinoitaisiin tilannehuoneen kautta.

Tietosuoja- ja salassapitoasioiden selkeyttämiseksi ”Luo luottamusta, suojele lasta” –verkkokoulutusta ja opasta on levitetty aktiivisesti. Opas on tarkoitettu selkeyttämään tietosuojaan liittyviä kysymyksiä ja tukemaan eri toimijoiden yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Yksi lapsi, yksi tilannekuva –työryhmä täsmentää parhaillaan monitoimijaisen tilannearvion ja palvelusuunnitelman toimintamallia ja kartoittaa sen lainsäädännölliset edellytykset ja muutostarpeet. Vuoden 2019 alussa on tarkoitus asettaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamista valmisteleva työryhmä. Sen tavoitteena on tehdä suunnitelma sote-tiedonhallinnan lainsäädännön kokonaisuudistuksen pohjaksi.